

Welkom:

Nu wij deze ochtend bijeen zijn, wil U niet verbergen.
Behoed ons en doe ons leven.

Welkom aan U allen. Misschien net terug van vakantie, of anderen die dit nog in het vooruitzicht hebben. Er even helemaal uit zijn, zonder kranten, tv, radioberichten.
En dan weer thuisgekomen, een greep naar de stapel kranten om weer helemaal bij te zijn. Zo vergaat het mij tenminste.

Nu we vandaag alweer op de helft van onze zomerdiensten zijn, wil ik toch even een blik werpen op wat de laatste jaren ons aan berichten uit de samenleving heeft gebracht.

De aardbeving, een jaar geleden in Haïti met 230.000 duizend doden. Wereldwijd werd geld en hulp toegezegd, nog maar 2% is aangekomen of verdwenen in corruptie.

Genocide in Darfur, 200.000 doden

Olieramp in de golf van Mexico.

Kindermisbruik door priesters en jeugdleiders, aanvankelijk genegeerd door het Vaticaan, maar later als groot kwaad erkend, maar in één adem gelijkgesteld met het aanstellen van vrouwen in het ambt.

De bankencrisis, door zelfverrijking, met als gevolg bezuinigingen

Onmatige globalisering, 2500 mensen in Oss zien hun mooie baan in rook opgaan.

Als een golf spoelen deze berichten over ons heen, en de laatste tijd komt bij mij vaak het beeld naar boven van een epidemie. Dan denk ik aan het boek van de nobelprijswinnaar Albert Camus, de Pest. Hij beschrijft daarin zo een epidemie, en alles wat dat bij mensen oproept. Iets daarvan wil ik vanmorgen met U delen.

In het begin van de roman breekt in de stad Oran de pest uit. Die stad staat symbool voor de tweede wereldoorlog en bestaat alleen maar uit mannen. De pest, de oude gesel der mensheid midden in de gemoderniseerde wereld.

De arts Rieux meent eerst nog dat de epidemie overwonnen kan worden. Maar aan het eind van het boek, als de epidemie is uitgewoed, beseft hij dat er van een overwinning geen sprake is. Hij organiseert weliswaar het verzet tegen de dood en voert een schijnbaar hopeloze strijd tegen de ziekte. Want hij wil niet in medelijden of zelfbeklag ten onder gaan, omdat de dood voor iedere arts een nederlaag betekent.

De kerk, in de persoon van Paneloux, jezuït en begaafd prediker, gebruikt de pest om tot rust en bekering op te roepen.

Luisteren wij dadelijk naar een deel van zijn toespraak.

Lezing:

Uit de Toespraak van pater Paneloux tijdens de pestepidemie.
beschreven in het boek 'De Pest' van Albert Camus

Een geur van wierook en vochtige kleren hing in de kathedraal, toen pater Paneloux de kansel beklom. Hij had een sterke, hartstochtelijke stem, die vèr droeg, en toen hij de toehoorders één enkele, machtige en klemmend gesproken zin toeslingerde:

'Broeders, Gij zijt in grote nood, broeders, gij hebt het verdiend!' ging door de menigte een golving tot aan het kerkplein toe.

Dadelijk na deze zinsnede citeerde Paneloux dan ook de tekst betreffende de pest in Egypte en sprak: 'De eerste maal dat deze gesel voorkomt in de geschiedenis der mensheid is het, om de godsvijanden te verslaan. Pharao komt in verzet tegen de eeuwige raadsbesluiten en dan werpt de pest hem op de knieën. Sinds het allereerste begin van de geschiedenis werpt de gesel Gods de hovaardigen en verblinden aan zijn voeten. Overdenkt dit en buigt uw knieën.'

Buiten nam de regen toe en deze laatste zin, uitgesproken in doodse stilte, weerklonk met zo overweldigende nadruk, dat enkele toehoorders na een korte aarzeling zich van hun stoel op het bidkussen lieten glijden. Anderen vonden dat zij dit voorbeeld moesten volgen, zodat de een na de ander, de hele gemeente neerknielde.

Toen richtte Paneloux zich in zijn volle lengte op, haalde diep adem en hernam op steeds doordringender toon: 'als dan thans de pest u aanziet, verstaat dan, dat het ogenblik tot bezinning is aangebroken.'

De rechtvaardigen behoeven dat niet te vrezen, maar de zondaren hebben reden tot sidderen. In de enorme schuur van het heelal zal de onverbiddelijke gesel het menselijk graan slaan tot het kaf van het koren gescheiden is. Er zal meer kaf zijn dan koren, meer zullen geroepen zijn dan uitverkoren, deze ramp heeft God niet gewild.

Maar al te lang reeds heeft deze wereld geheuld met het kwaad, Maar al te lang reeds vertrouwd op de goddelijke barmhartigheid. Mits men maar berouw toonde, meende men alles geoorloofd.

En ieder geloofde wel bij machte te zijn tot dit berouw. Tot aan dit ogenblik was het wèl zo gemakkelijk zich maar te laten gaan, de goddelijke genade zou wel de rest doen.

Welnu, dit kon zo niet voortduren. God die sinds zo lang zijn barmhartig gelaat neigde over de mensen van deze stad, werd het moe te wachten, teleurgesteld in zijn eeuwige hoop en hij heeft de blik afgewend. Beroofd van Gods licht bevinden wij ons voor lange tijd in de duisternis van de pest.

Pater Paneloux hield even op, terwijl door zijn gestalte een sidderen ging. Daarna hervatte hij: 'Ja, het uur der bezinning is gekomen.

Gij hebt gemeend dat het voldoende was God op zondag te bezoeken om op andere dagen vrij te zijn. Ge hebt gemeend dat enkele kniebui-gingen afdoende betaling waren voor uw misdadige onverschilligheid. Maar God is niet lauw. Deze vluchtige ontmoetingen bevredigen niet zijn verderende liefde. Hij wilde u langer zien, zo is zijn wijze van u lief te hebben, en in waarheid, het is de enige wijze van liefhebben.

Na enige stilte ging Paneloux op kalme toon verder: Velen onder u zullen zich zeker afvragen waar ik heen wil. Wel, ik wil u tot de waarheid voeren en u leren u te verheugen, in weerwil van alles wat ik gezegd heb. De tijd is niet meer dat raadgevingen en broederlijke leiding middelen waren om u tot het goede te bewegen.

Nu is de waarheid een bevel. Hierin, mijn broeders, openbaart zich tenslotte de goddelijke barmhartigheid, die in elk ding het goede en het kwade mengt, de toorn en het mededogen, de pest en het heil. Deze gesel zelf, die u vernietigt, deze heft u ook op en wijst u de weg.'

'Het verrukkelijke licht der eeuwigheid dat verborgen ligt onder elk lijden zal schijnen en de duistere wegen die voeren tot bevrijding zullen verlicht worden. Het is de bevestiging van Gods wil, die zonder weifeling kwaad in goed vervormt. Ook heden leidt het ons door een weg van de dood, van angst en van smartkreten naar de wezenlijke stilte en de oorsprong van het leven.

Zie daar mijn broeders, de onmetelijke troost die ik u heb willen geven, opdat het niet slechts woorden van bestraffing zouden zijn, die gij van hier meeneemt, maar ook een woord dat troost en rust brengt.'

Overweging

Gij die zegt God te zijn..

Harde woorden van de pater. Het is zijn visie op het bestaan van goed en kwaad in deze wereld. De pest, een bankencrisis, of een natuurramp, is de dorsvlegel waarmee God kaf en koren scheidt. Tegen de almachtige mag en kun je je niet verzetten.

Echter, in de loop van de gebeurtenissen in zijn stad, krijgt hij te maken met de afgrijselijke dood van een kind. En neemt hij in een tweede preek, waarbij maar de helft van de kerk gevuld is, zijn idee van het lijden als goddelijke straf op de zonde terug. Dan is voor Paneloux tenslotte niet de leer van de kerk beslissend, maar ieders eigen keuze.

De arts, dokter Rieux ontdekt door zijn ervaringen met de plaag dat er in een mens meer te bewonderen is dan te verachten. In die uitspraak klinkt een zeker optimisme door: niet ten opzichte van ons aardse lot, maar ten opzichte van de mens. Op de waardenschaal van Camus is een mens hoger dan een heilige.

Het kwaad kan niet uit de wereld geholpen worden, noch het kwaad dat gegeven is met rampen, ziekte en dood, noch het kwaad dat wij mensen elkaar aandoen.

Dat is een gegeven waarmee wij in onze tijd van maakbaarheid moeten leren omgaan. De opgave is om de confrontatie met kwaad als mens aan te gaan er als mens mee te leren leven.

Dokter Rieux is een mens omdat hij in de besloten ruimte van de stad de ander die hem aanziet herkent. Er is geen reden de strijd op te geven. Hij zegt: er zijn op aarde gesels en slachtoffers en je moet zoveel als mogelijk vermijden aan de kant van de gesels te staan.

Het kwaad, dat bittere raadsel van de goede schepping, kan en mag je niet verklaren, nee je moet het concreet bestrijden. Elders zegt Albert Camus: Onze lieve Heer is wat het lijden betreft een koorknaapje in vergelijking met wat mensen elkaar aandoen.

Daarom, het meeste lijden moeten we vanuit de mens begrijpen en bestrijden, zonder te denken dat we dan ingaan tegen Gods wil.

Aan het eind van het boek, als de epidemie is uitgewoed, beseft de dokter dat er van een overwinning geen sprake is. Hij wist wat de menigte onbekend was, en wat men kon leren uit de boeken: dat de bacil van de pest nooit sterft of geheel verdwijnt. Dat zij tientallen jaren kan blijven sluimeren in de meubels en het linnengoed : dat zij geduldig wacht in de kamer, de kelder, de koffers, de zakdoeken en paperassen, en dat wellicht de dag zou komen waarop tot onheil en lering van mensen, de pest haar ratten opnieuw zou wekken en uitzenden om te sterven in een gelukkige stad.

Wat wil ik met Albert Camus ons meegeven?

Door de strijd, de revolte tegen de dood en de absurde wereld, door solidariteit en betrokkenheid bij de medemens, geeft de mens waarde aan het leven.

De absurditeit regeert, maar de liefde redt ons daarvan.

De zin van het leven ligt niet in het resultaat van ons handelen. Zij ligt veeleer in onze manier van zijn en leven, hier en nu, met elkaar, en met de dingen om ons heen.

Dat wens ik ons graag toe.

1 augustus 2010

Ko Bordens